

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI

OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU
ILMIY
XABARLAR**

1995-yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

2024 1-SON
ILOVA TOPLAM: GEOGRAFIYA

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

D.G'.Mo'minov, X.O.Abdinazarova	
Tabiiy landshaftlardan iqtisodiy – ijtimoiy geografik foydalanishning bazi masalalari	144
M.O.Gopirov	
Изменения в территориальной структуре автомобильной промышленности США	148
Y.I.Ahmadaliyev, X.A.Abduvaliyev	
Ershi shahrining yuzaga kelishi va rivojlanishda geomorfologik omillarining o'rni va ahamiyati	153
K.M.Mahmudov, X.T.Egamberdiyev, G.X.Xolbayev, S.M.Muminova	
Iqlim o'zgarishi sharoitida havo harorati hamda atmosfera yog'inlarining o'zgarishini baholash (Andijon viloyati bo'yicha)	157
O.I.Abdug'aniyev, Z.I.Mamirova, N.A.Ahmadjonova	
Yer tuzish ishlarida muhofaza etiladigan tabiiy hududlarni loyihalashtirish va asoslash.....	167
A.M.Toshpo'latov, Sh.Z.Jumaxanov	
Anklav hududlarni geografik tadqiq etishning konseptual asoslari	172
D.R.Eshmirzayev, G.X.Xolbayev, X.T.Egamberdiyev	
Iqlim o'zgarishi sharoitida havo haroratining davrlar bo'yicha o'zgarishini baholash (Samarqand viloyati misolida)	180
E.G'.Mahkamov, Sh.Sh.Hakimova	
Tabiatdan oqilona foydalanish va muhofaza qilishning tarixiy-ekologik jihatlarini	186
Y.I.Ahmadaliyev, B.S.Tojiddinov, X.I.Saidova	
Yer resurslarini majmualari tadqiq etishga geografik yondashuvning zarurati.....	190
N.O'.Komilova	
Etnoekologik tadqiqotlarning ijtimoiy-geografik yo'nalishlari va bosqichlari.....	195
Y.I.Ahmadaliyev, P.S.Otaqulov, A.E.Madraximov	
Geografik terminlarning tabiatni muhofaza qilishdagi o'rni va ahamiyati.....	199
Z.A.Temirov, D.A.Turg'unboyeva	
Tashqi mehnat migratsiyasining demografik jarayonlarga ta'siri.....	206
O.I.Abdug'aniyev, M.M.Qahhorova	
Tayanch ornitologik hududlarini muhofaza qilishning ekologik-geografik jihatlarini.....	212
M.M.Atajonov	
Andijon viloyati qishloq joylarida aholiga tibbiy xizmat ko'rsatishning ba'zi bir masalalari	217
A.A.Isayev, S.A.Ergashev	
Andijon viloyatida paxta-to'qimachilik klasterlari tomonidan sikilli ishlab chiqarishni tashkil etishni takomillashtirish	220
M.N.Dehqonboyeva, M.R.Mahammadova	
Farg'ona viloyatida yo'ldosh shaharlar loyihasining ayrim jihatlarini	224
D.M.Abduraxmonov	
Landshaftlarni funksional rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar	230
D.B.Kosimov	
Chegara hududlaridagi muhofaza etiladigan tabiiy hududlarni integratsiyasining nazariy asoslari	234
H.N.Naimov	
Landshaftlarni kartalashtirish va ulardan foydalanish masalalari (Shimoliy Farg'ona misolida)	239
M.H.Otamirzayeva	
Daryo havzasi landshaftlarining strukturasi va funksiyasini shakllantiruvchi tabiiy, biologik va ijtimoiy tizimlar	243
U.Sh.Uktamov	
Markaziy Farg'ona cho'l landshaftlarining antropogen omillar ta'sirida sodir bo'layotgan o'zgarishlari.....	248
S.M.Xudoyberdiyeva	
Talabalarda sport turizmi ko'nikmalarini shakllantirishda tabiat elementlarining o'rni.....	252
T.D.Komilova	
Hududlarning ekologik karkasini rejalashtirishda landshaft yondashuvidan foydalanish	257

LANDSHAFTLARNI FUNKSIONAL RIVOJLANISHIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR

ФАКТОРЫ ВЛИЯЮЩИЕ НА ФУНКЦИОНАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ ЛАНДШАФТОВ

FACTORS AFFECTING THE FUNCTIONAL DEVELOPMENT OF LANDSCAPES

Abduraxmonov Dilmurodjon Maxmanazarovich¹¹Farg'ona davlat universiteti, geografiya kafedrası o'qituvchisi**Annotatsiya**

Maqolada landshaftlarining funksional rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillarni Farg'ona viloyati landshaftlari misolida ko'rsatib berilgan. Landshaftlarning funksional rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar ichida geologik va geomorfologik, gidrologik va iqlimiy omillarni ta'siri va ularning o'zaro bog'liqligi asoslangan.

Аннотация

В статьи показаны факторы влияющие на функциональное развитие ландшафтов на примере Ферганского вилаята. Среди влияющих на функциональную развитие ландшафтов особенно обоснованы геолого-geomорфологические, гидрологические и климатические факторы и их взаимосвязи.

Abstarct

The statistics show the factors influencing the functional development of landscapes using the example of the Fergana region. Among those influencing the functional development of landscapes, geological-geomorphological, hydrological and climatic factors and their relationships are especially justified.

Kalit so'zlar; landshaftlar funksiyasi, flyuvial jarayonlar, paragenetik landshaft, morfologik landshaft, dinamik geotizimlar, namlik almashinuvi, geokimyoviy jarayonlar.

Ключевые слово; функции ландшафтов, флювиальные процессы, парагенетический ландшафт, динамические геосистемы, обмен влага, геохимические процессы.

Keywords; landscape functions, fluvial processes, paragenetic landscape, dynamic geosystems, moisture exchange, geochemical processes.

KIRISH

Landshaftlarning funksiyasi uning faoliyati bo'lib uzoq davrlar ichida modda va energiya almashinuv jarayonlari orqali ro'y beradigan barqaror jarayon hisoblanadi. Landshaftlarni funkcionalligi ko'pincha ritmik rejimda bo'lib (sutkalik va yillik rejimida) aslida landshaftlarda ularni bir xolatdan ikkinchi xolatga o'zgartiruvchi xolatlar kuzatilmaydi.

Landshaftlar dinamik tizim bo'lganligi uchun uning funksional rivojlanishi energetik jarayonlar bilan bevosita bog'liqdir. Energetik jarayonlarning asosiy omili quyosh energiyasi va uning transformatsiyasi gravitatsion energiya hisoblanib uning ta'sirida landshaftlarning funksiyasida abiotik migratsiya, namlik almashinuvi, geokimyoviy va biogeokimyoviy jarayonlar muhim ahamiyatga egadir.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Landshaftlarning tadqiq etishda funksional dinamik yo'nalishlarning evolyutsiyasini ochib berishga xizmat qiladi. Bunday yo'nalishda V.A.Snitko, N.Y.Beruchashivili A.A.Krauklis, A.M.Grin, I.I.Mamay, A.A.Makunina, A.D.Armand, A.G.Isachenko, F.N.Milkov, V.B.Sochava kabi olimlar tadqiqot olib borganlar.

N.Y.Beruchashivilining (1990) etirof etishiga ko'ra landshaftlarning funkcionalligi dastlab uning va tashkil etgan komponentlarining faoliyatidan iborat bo'lgan. A.G.Isachenkoning (1991) aniqlashiga ko'ra landshaftlardagi funkcionallik o'zaro bog'liq bo'lgan modda va energiya almashinuvi jarayonlaridan iboratdir. Shuningdek tadqiqotchi ritmiklik jarayonini landshaftlardagi progressiv rivojlanishning muxim jixati deb hisoblaydi. Landshaftlarning funksional rivojlanishida ritmiklikni yuqori baholab F.N.Milkov (1966) "Ritmiklik geografik qobiqdagi modda va energiya almashinuvining davriy analogidir" degan edi.

NATIJARLAR VA MUHOKAMA

Landshaftlarning funksiyasi fikrimizcha nafaqat modda va energiya almashinuvi bilan bog'liq bo'lgan davriy yoki ritmik jarayonlar balki ularning funksiyalaridan iborat bo'lgan faoliyat turlari shuning bilan birga landshaftlarning funkcionalligi ularni hosil qilgan komponentlarining o'zaro dinamik muvozanatiga ham bog'liq bo'ladi. Chunki landshaftlarni hosi qilgan komponentlar o'zaro aloqalar orqali faoliyat yuritadi va landshaftlarning funksiyalarini belgilab beradi.

Bizning fikrimizga ko'ra landshaftlarning funksiyasi; Landshaftlarning modda va energiya oqimi tufayli barqaror dinamik xolatini saqlab qolishi ya'ni funksional-dinamik tizim ekanligi; 2. Landshaftlarning funksiyasi muayan faoliyat turi ya'ni uning tabiiy va resurs potensialidan foydalanish imkoniyatlarini inson tomonidan yuzaga chiqarish hisoblanadi. Landshaftlarning funksional rivojlanishini muayan funksional-dinamik xususiyatlari bilan bog'liq bo'lib xorologik, tarkibiy va vaqti dinamik jarayonlarni o'z ichiga oladi. Xorologik dinamikada landshaftlarning makoniy chegaralari o'zgaradi. Tadqiqot obektimiz bo'lgan Farg'ona viloyati xududida bunday o'zgarishlar elementar landshaftlar tarkibida paragenetik bog'lanishlar orqali sodir bo'ladi. Qisqa masofalardagi gipsometrik farqlar xorologik o'zgarishlarga olib keladi.

Farg'ona viloyatini janubda o'rab olgan Oloy-Turkiston tizmalarining shimoliy ekspozitsiyalardagi dinamik jarayonlar yonbag'ir bo'ylab qurumlar, surilmalar o'pirilmalar, flyuvial jarayonlar bilan bog'liq bo'lgan o'zan deformatsiyalari, qayir deformatsiyalaridan iborat. Surilmalar So'x, Shoximardon daryolarining o'rta va yuqori oqimi xududlarida qiyaligi 30 dan ortiq tik yonbag'irlarda kuzatiladi. Tog' oldi zonasidan adirlar xalqasigacha bo'lgan xududlardagi daryo va soyliklarda qayir deflyuksiyasi kuchli, shuningdek Farg'ona viloyati xududlarining tog' oldi mintaqasida deflyuksiya jarayonlari o'ziga xos zinapoyasimon relyef shakillarini xosil qilgan. Deflyuksiya tuproq gruntni gravitatsiya ta'sirida sekin asta pastga tomon yo'nalishi bo'lib yiliga o'rtacha 1,0 sm. gacha siljishni tashkil qiladi. Deflyuksiya Farg'ona viloyati xududidagi baland adirlar (Sho'rsuv, Qapchig'ay, Chimyon adirlari)da yaqqol ifodalanadi va o'ziga xos kichik pog'anali morfo landshaftlarni xosil qiladi. Adirlararo pastqamliklar, adir orti qiya tekisliklarida daryolarning konussimon yoyilmalarida funksional dinamik jarayonlar flyuvial jarayonlar bilan bog'liq bo'lib xorologik o'zgarishlar konussimon yoyilmalarning hosil bo'lishi, tabaqalanishi bilan bog'liqdir.

Farg'ona viloyati paragenetik va paradinamik landshaft tizimlarida bugungi kundagi xorologik o'zgarishlar yangi tektonik xarakterlar bilan ham bog'liqdir. Yangi tektonik xarakterlar ko'proq tog' va tog' oldi zonalarida yaqqol ifodalanmoqda. Adirlarning yuqori qisimlarini ko'tarilishi hisobiga chekka bort qisimlarining ochilib qolishi kuzatiladi. Bu jarayon bir muncha jadal ko'tarilayotgan Chimyon va Sho'rsuv adirlarida yaqqol ifodalanadi. Farg'ona viloyati xududidagi landshaftlarning funksional dinamik xususiyatlari bilan bog'liq xorologik o'zgarishlar morfodinamik jarayonlar bilan bog'liq morfolandshaftlarni, flyuvial jarayonlar bilan errozion-akkumulyativ va o'zan deflyuksion jarayonlari bilan bog'liq daryo-vodiy paradinamik tizimlarini hosil bo'lishi bilan nomoyon bo'ladi. Landshaftlardagi funksional dinamik jarayonlar ularning ichki ya'ni morfologik tarkibini o'zgarishiga olib keladi.

A.G.Isachenko (1991) landshaftlarning tarkibiy morfologik o'zgarishlarini "landshaftlarning morfologik tarkibini o'zgarishi xududning umumiy qiyaligiga bog'liq xolda bir xil yo'nalishda asta sekin o'zgarishidan iborat" degan edi.

Farg'ona viloyati ham landshaftlardagi va ularning morfologik qisimlardagi o'zgarishlar pozitsion joylanishiga bog'liqdir. bu jixatdan Farg'ona vodiysi xududida uning janubiy qismida joylashgan Farg'ona viloyati xududi o'ziga xos relyef kontrastligini nomoyon etadi. Landshaftlarning morfodinamik funksiyasi bilan bog'liq bo'lgan, morfo tektonik, gidrodinamik omillar ta'sirida shakillangan quyidagi pog'onalarni ko'rishimiz mumkin.

I-pog'ona-Sirdaryoning qayiri 50-400 metr kengligida, mutloqiy balandligi-340-400 m.;

II-pog'ona qayir usti I terrassasi. 12-16km kenglikda, mutloqiy balandligi-400-500 m.

III-pog'ona qayir usti II terrassasi. 12-16km kenglikda, mutloqiy balandligi-450-550 m.;

IV-pog'ona-So'x, Isfara, Shoximardon, Isfayramsoyliklarining konussimon yoyilmalari, 8-12km kenglikda, mutloqiy balandligi-550-650 m.;

V-pog'ona-Past tog'lar va adirlar 12-16km kenglikda, mutloqiy balandligi-1000-1400 m.;

VI-pog'ona O'rta tog' 8km kenglikda, mutloqiy balandligi-1200-1800 m.

Bunday relyefning pog'onaviy tuzilishi viloyat xududida Sirdaryoga tomon umumiy qiyalikni, ya'ni pasayib borishini va shunga mos xolda yuqoridan pastga yo'nalgan modda va energiyaning migratsion oqimlarini hosil qiladi. Buning natijasida har bir pog'anada joylashgan paragenetik landshaftlarda morfologik o'zgarishlarni keltirib chiqaruvchi paradinamik jarayonlar ro'y beradi. Bunday xolatda landshaftlardagi morfodinamik jarayonlar yuqoridan pastga tomon geokimyoviy oqimni bir tomonlama yo'naltiradi, landshaftlarning funksiyasi geokimyoviy oqimni boshqarish, uni yotqizish va qayta yotqizishdan iborat bo'ladi.

Landshaftlarning funksional rivojlanishi dinamik jarayonlar bo'lib, A.G.Isachenko (1991) tomonidan uning 3 ta muhim ko'rinishlari asoslab berilgan: 1. Namlik almashinuvi; 2. Minerallar

almashinuvi (geokimyoviy aylanma xarakterlar, moddalarning beogen almashinuvi). 3. Energiya almashinuvi.

Landshaftlar funksional dinamik geotizimlar hisoblanib unda namlik almashinuvi meteorologik jarayonlar bilan bog'liqdir. Xavoning xarorati, atmosfera yog'inlari, bug'lanish kabi jarayonlar birinchi navbatda landshaftlarning suv ta'minotini belgilab beradi. Farg'ona viloyatining cho'l, chala cho'l-dasht va tog' landshaftlarida atmosfera yog'inlariga nisbatan bug'lanish miqdori yuqoriligi sharoitida vegetatsiya davrida namlik defitsiti kuzatiladi. Elyuvial landshaftlarda namlik ta'minoti atmosfera yog'inlari bilan bog'liqdir.

Farg'ona viloyatining barcha xududlarida yog'in miqdori butun Farg'ona vodiysidagi kabi orografik va meteorologik omillarga bog'liqdir. Yuqori xaroratli kunlarning ko'pligi tufayli namlik bilan ta'minlanish ko'rsatkichlari past. Tuproq yuzasidan bug'lanish yiliga o'rtacha 1100-1400mm.ni tashkil etadi. Bug'lanish miqdori yog'inlar miqdoriga nisbatan ancha ortadi. Qo'qon va Beshariqda 25-30 marotaba ortadi. Butun xudud uchun esa 15-20 marotaba ortadi. Shunga ko'ra gidro termik koeffitsent (GTK) Beshariqda 0,11ga, Qo'qonda 0,08ga, Farg'onada 0,17ga, Quvada 0,18ga teng (R.Xoliqov 2020). Gidrotermik koeffitsent viloyat xududida namlik almashinuvining sustligini, namlik defitsitligining yuqoriligini ko'rsatib turibdi. GTK Farg'ona viloyatida g'arbdan sharqqa va shimoldan janubga (Oloy-Turkiston tog'lari) tomon ortib boradi va 1200-1500m. balandliklarda 0,37dan 0,65gacha ko'tariladi. Bu esa yog'in sochin miqdorining ortib borishi bilan bog'liqdir.

Farg'ona viloyati xududida namlik almashinuvi jarayonlari zonallik qonunyatlariga amal qilgani xolda, maxalliy omillarning ham ta'siri kuchlidir. Maxalliy omillar tog'-vodiy yo'nalishidagi atmosfera sirkulyatsiyasini hosil qiladi bunday xolatda qisqa muddatli yog'inlar hosil bo'lib tog' va tog'oldi xududlarida namlik miqdori ortadi. Lekin butun vegetatsiya davrida vodiyning barcha adir va tekisliklar xududida namlik defitsiti hosil bo'ladi.

Farg'ona viloyati xududidagi barcha landshaftlar uchun namlik tranzit xavo oqimi, suv oqimi (yer usti, yer osti) bilan bog'liqdir. Shunga ko'ra barqaror namlik rejimi kuzatilmaydi. Elyuvial landshaftlardan superakval landshaftlarga tomon namlikning loterial (gorizontal) va radial (vertikal) oqimi hosil bo'ladi. Markaziy Farg'onaning og'ir drenajli gidromorf rejimdagi landshaftlarida yerosti suvlarining Sirdaryo tomon sust harakati tufayli vertikal xarakati sodir bo'lib, terlovchi geokimyoviy rejimdagi namlik almashinuvi sodir bo'ladi. YA'ni tuproq gruntning quyi qismidan kapilyar suvlar tuproq yuzasiga ko'tarilib, tuzlarni xaydalma qatlamga olib chiqadi.

Farg'ona viloyatida namlik almashinuvining notekisligi geomorfologik, iqlimiy va gidrogeologik omillarga bog'liqdir. Namlikni aylanishida muhim omil sug'orish bo'lib viloyatning deyarli tog'oldi, adirlar, adirlararo, adirorti qiya tekisliklari, konussimon yoyilmalar, ularning periferik (etak) qismlari qadimdan sug'orilib kelinadi. Namlik balansida Sirdaryoning o'rni katta bo'lib, daryo va soyliklar unga unga yetib kelmasada, sug'orma suvlar kollektorlar zovurlar orqali tashlanadi. N.M.Reshetkinaning (1956) ma'lumotlariga ko'ra yer osti suvlarining 44,5% tuproq grundi orqali bug'lanadi va 17,5% kollektor zovurlar orqali chiqib ketadi. Markaziy Farg'ona xududidan bug'lanish va transpiratsiya orqali chiqib ketayotgan sizot suvlarining yillik o'rtacha miqdori 6000 m³ ni tashkil etadi.

Farg'ona viloyati landshaftlarining funksional rivojlanishida namlik almashinuvining ahamiyati kattadir. Namlik almashinuvida atmosfera yog'inlarining ahamiyati katta bo'lib 400-500m balandliklarda yog'in miqdori 85-160mm.gacha, 800-1000m.balandliklarda- 500mm.gacha 1800-2000m. balandliklarda 600-700mm.ga yetadi. Tabiiy namlik bilan ta'minlanish 600-800m. balandliklardan boshlanib 75-90%ni tashkil etadi. Markaziy Farg'onadan tashqari xududning barcha tekislik va past adirlar zonasida yog'in miqdorining kamligi hisobiga tuproqda namlik defitsiti (namlik 75% dam kam) sodir bo'ladi. Umuman olganda Farg'ona viloyatining xududida namlik rejimining 2ta tipi: yuvilmaydigan va terlovchi tipi hosil bo'ladi. Yuvilmaydigan tipga viloyatning barcha tog'oldi tog'li va baland adirlar xududlari kirib yog'in miqdori bug'lanishga yaqin, namlik atmosfera yog'inlari orqali tuproqni faqat yuza qismigacha kirib boradi, o'simliklarni namlantiradi.

Farg'ona viloyatining Markaziy Farg'ona va unga tutash pastqam transakkumlyativ landshaftlarida namlik rejimining terlovchi tipi hosil bo'ladi va bug'lanish hisobiga sho'rlanish yuzaga keladi.

Farg'ona viloyati landshaftlarining funksional dinamik rivojlanishida minerallar almashinuvi ya'ni geokimyoviy jarayonlarning ham mavqei yuqoridir. Uning asosiy energetik manbai quyosh energiyasining transformatsiyasi, yonbag'ir jarayonlari ya'ni gravitatsiya hisobiga abiotik migratsiyaning hosil bo'lishi hisoblanadi. Migratsion jarayonlarning dinamikligi geologik, geomorfologik, gidrodinamik, gravitatsion omillarga bog'liq bo'lib tabaqaviy tuzilishga ega. Abiotik

migratsiya tog' va tog'oldi xududlarida ellyuviy, dellyuviy, tog' etaklaridagi qiya tekisliklarida va konussimon yoyilmalarda proillyuviy, ularning etaklarida va yoyilmalar oraliqlarida allyuviy ya'ni allyuvial jarayonlardan iborat, shunga ko'ra eroziya bazisi tekisliklar tomon surilib boradi hamda yotqiziqqlarning tabaqalanishi ro'y beradi. Farg'ona viloyati xududida landshaftlardagi funksional o'zgarishlarga ta'sir etuvchi abiotik migratsiyaning 2 turini ajratishimiz mumkin.

Birinchi turi mexanik migratsiya bo'lib, morfodinamik jarayonlar (surilma, o'pirilma, deflyuksiya)dan iborat. Mexanik migratsiyaning asosiy sababi nurash jarayonlari bo'lib uning jadalligi yuqoridan pastga tomon sekinlashib boradi.

Ikkinchi turi mintaqaviy yuvilish bo'lib doimiy suv oqimlari orqali sodir bo'lgan gidrodinamik jarayonlardir.

O.P.Sheglovaning(1984) olib borgan tadqiqotlariga ko'ra mintaqaviy yuvilish adirlar mintaqasida 50t/km yilni, tog' oldi xududlarida 200-500t/km yilni, tog'li xududlarida 500-1000t/km yilni tashkil etadi. Mexanik migratsiya va mintaqaviy yuvilish jarayonlari landshaftlarning morfologik tuzilishiga ta'sir etib vertikal va gorizonta tabaqalanishiga olib keladi. Landshaftlarning funksional rivojlanishi uning dinamikasigabog'liqligini yuqoridagi misollar isbotlab beradi. Landshaftlar yaxlit va ochiq geotizimlar bo'lganligi uchun funksional dinamik jarayonlar landshaftlararo va komponentlararo ro'y beradigan modda va energiya almashinuviga bog'liqdir. Landshaftlardagi funksional dinamik jarayonlarning muhim bo'g'ini biotik aylanma harakatlar hisoblanadi. Landshaftlarning barqaror rivojlanishi va funksiyasi uning muxim komponenti hisoblangan o'simliklar qoplamining landshaftlar uchun qiladigan "hizmati" ga bog'liqdir. Biotik modda va energiyaning aylanishi doimiylikining muximligi haqida V.I.Vernadskiy va K.Berlar ham etirof etishib uni "extiyotkorlik qonuni" deb ataydilar. K.M.Petrovning (1996) fikriga ko'ra biosferada biotik modda almashinish jarayonlarining amalga oshiruvchi 3-gurux organizmlar bor; 1)produtsent-ya'ni yashil o'simliklarda ro'y beradigan fotosintez , bakteriyalar hosil qiladigan Xemosintez bo'lib ular birlamchi organik moddani hosil qiladi; 2) Konsument organik moddani yirtqich jonzodlar tomonidan istemol qilinishi; 3) Redutsent ya'ni mikroorganizmlar faoliyati tufayli o'lik organik massani mineral moddaga aylanishi

XULOSA

Yuqorida keltirilgan barcha landshaftlarni funksional rivojlanishiga ta'sir etadigan jarayonlar yagona tizim hisoblanib modda va energiyaning harakati tufayli landshaftlarda morfodinamik o'zgarishlar yuzaga keladi. Shuning bilan birga landshaftlarning pozitsion xolatiga ko'ra tabaqalanish ro'y beradi. Har bir landshaftlar doirasidava komponentlar o'rtasida funksional rivojlanish vertikal va gorizonta aloqalardan iborat bo'ladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Беручашивили Н.Я Геофизика ландшафта учеб .пособие для геогр. Спец вузов.М.:Вышая школа,1990,287с.
2. Исаченко А.Г Ландшафто ведение и физико-географическое районирование.учебник. М.: "Вышая школа", 1991, -366с.
3. Мильков Ф.Н. Парагенетические ландшафтные комплексы//научные записки Ворониежского отдела Географического Общества, Воронеж 1966.
4. Петров К.М. Естественные процессы востоновления опустошенных земель. Учеб.пос.Из-во С-Петербургского у-та., 1996, 218с.
5. Решеткина Н.М. Феганский гидрогеологический бассейн, Д.А.Н Уз ССР, 1956.№6.
6. Холиков Р.Й. Фаргона водийси монография Т.Навруз нашрети 2020й 168б.
6. Щеглова О.П.Генетический анализ икартографирование сток взвешенных напосов рек Средней Азии Л.: Гидрометеоиздат, 1984.-127с.